

SESSIE 4: DE-INSTITUTIONALISERING EN WOONASPIRATIES IN VERHUISBEWEGINGEN

Centraal in deze sessie stond de uitdaging, waar heel wat zorgaanbieders voor staan, namelijk het proces maken in het (her)ontwikkelen van woon- en zorgomgevingen. Vraagstukken van zorg, wonen en ondersteuning komen daarin samen. Bijvoorbeeld wanneer verouderd patrimonium wordt vervangen door nieuwbouwprojecten en de aandacht gaat naar het scheppen van meer mogelijkheden voor bewoners, hun netwerk en professionals. In die context is het essentieel om de vraag te stellen hoe visie te ontwikkelen en om te gaan met de dynamieken die bij een verhuisbeweging spelen, en welke de woonaspiraties zijn van de personen die er reeds lange tijd wonen maar ook van toekomstige bewoners. Het is over die kwestie dat vzw Kompas en vzw Voluit in deze sessie ervaringen en bedenkingen delen om het gesprek te voeren. Aansluitend formuleren Tineke Schiettecat en Sebastian Dürr enkele reflecties.

Als eerste gaven Soetkin Roskam en Piet Loeckx van vzw Kompas een inkijk in het vraagstuk dat momenteel voorligt: de (her)ontwikkeling van een woonzorgsite met verouderd patrimonium. De twee woonhuizen waar het om gaat werden eind jaren '90 opgetrokken, maar voldoen niet aan de huidige normen. Zo zijn de kamers heel klein, zijn er enkel gedeelde sanitaire voorzieningen en zijn er heel wat uitdagingen qua energiegebruik. Ook liggen er uitdagingen op (lokaal) beleidsniveau, zoals de bestemming als 'zorgsite' die het noodzakelijk zal maken om grondige gesprekken te voeren om ook andere vormen van (particulier) wonen op de site te kunnen realiseren. Hoe de plek kan evolueren naar een leefstraat en hoe er een mix van woonvormen gerealiseerd kan worden zal veel onderhandeling en zoeken vragen.

In die geest wil de organisatie de nodige infrastructurele ingrepen aangrijpen om de hele site onder handen te nemen: om mogelijkheden te creëren tot ontmoeten, weg van het eilanddenken en bijdragend aan de kwaliteit van leven van alle bewoners. Dat impliceert een nood aan flexibel bouwen, zodat mensen met verschillende zorgvragen/noden in deze huizen kunnen, willen en mogen wonen.

Het is vanuit die kwestie dat de Academische Werkplaats wordt gezien als een dankbaar forum om de tijd te nemen om visie te ontwikkelen op de plek, en om zo 'de snelweg van het ontwikkelen' te verlaten. Er wordt via onderzoek en betrokkenheid van onderzoekers van de AWDI ingezet op samenwerking in en met de buurt en het vermengen van de ervaringen van alle betrokkenen: bewoners, netwerk, medewerkers en buurtbewoners. De insteek is dat woonzorgsite 'De Wal' een verbindend project in de wijk van Wondelgem kan worden. Het aangrenzende park Vyncke-Bovyn en sociaal restaurant Villa Ooievaar zijn nog steeds niet zo gekend in de wijk. In die zin vormt de plek nog te veel een zorg-enclave. Door samen met onderzoekers een langdurig traject uit te tekenen waarin expertise vanuit sociaal werk, orthopedagogiek, architectuur, etc aan bod komt, kunnen ook andere en nieuwe vragen aan de oppervlakte komen. Vanuit die vragen kan de herontwikkeling meer worden dan louter een nieuw gebouw, maar een nieuw soort duurzaam wonen, werken en samen leven dat is ingebed in een wijk.

Aansluitend geven Bert De Baere en Tim Bruylandt van Voluit een inkijk in het traject dat zij gedurende enkele jaren aan het lopen zijn om een residentiële site heruit te vinden. Van leefgroepwerkingen werd overgegaan naar woonentiteiten waar vier tot zes bewoners samen wonen. Ook hier betreft het veranderingstraject een zoektocht naar het realiseren van kleinschaligheid in de grootschaligheid. Het aantal bewoners op de site werd afgebouwd van 56 naar 42, met een inzet op wonen op meer diverse locaties. Daarnaast wordt uitgezocht en verkend hoe kan worden toegewerkt naar een leefbuurt waar particulier- en zorgwonen elkaar de hand kunnen

reiken. Er wordt een inkijk gegeven in de gelopen processen met bewoners en medewerkers, welke de verschillende uitgangspunten en bijhorende uitdagingen waren, en hoe onvoorziene elementen een belangrijke rol beginnen spelen in het proces. Zo ontstond er een groep bewoners die ambulant willen wonen, maar nog geen duidelijkheid hebben over het hoe, wat en waar. Zij doopten zichzelf om tot 'de goesters' en startten samen in één van de oude huizen waar ze kunnen experimenteren met vormen van minder residentieel wonen en gaandeweg zien waar ze uitzwermen eens dat huis ook wordt gesloopt

De trajecten die beide zorgorganisaties uittekenen zijn exeplarische voorbeelden van hoe op zoek kan worden gegaan om woonaspiraties van personen met een handicap een centrale plaats te laten spelen in het woon- en zorgvraagstuk. Onderzoekster Tineke Schiettecat voegt enkele reflecties toe vanuit een recent onderzoeksproject van HOGENT naar elementen in de levenskwaliteit van ouderen met een verstandelijke beperking. Tineke geeft aan dat er vaak gezocht wordt naar een gepaste plek, maar de verhalen van mensen leggen bloot dat dé plek niet gevonden kan worden. Een heel grote drempel blijken de vragenlijsten, zoals een Katz-schaal, die een objectieve inschatting pogen te maken van de gepaste zorg en omkadering, terwijl de realiteit vaak veel complexer is. Essentiële vragen zijn dan ook wat we kunnen betekenen voor mensen die nu nog geen plek gekregen hebben maar wel een zorgvraag/nood hebben? Hoe kunnen we ook voor die mensen een plek creëren? Hoe kunnen we een oplossing bieden voor mensen die ouder worden en hun kind met een beperking in huis hebben, en daarbij niet alleen kijken naar de plek, de locatie, maar ook hoe die faciliteert om verbinding te kunnen maken met wat mensen belangrijk vinden.

Aansluitend neemt ook Sebastian Dürr het woord. Sebastian heeft 15 jaar geleden een accident gehad en brak zijn nek. Hij is in een wereld terecht gekomen waar restaurants gekozen worden op basis van of hij daar binnen kan eerder dan het menu. Waar mensen boven zijn hoofd praten of praten met mensen die naast hem staan. Een familielid van Sebastian heeft een zware meervoudige handicap. De situatie van dit familielid roept ook heel wat vragen op: Waarom dient deze een uur op weg te zijn naar een bijzondere school? Wat zou er gebeurd zijn mocht de familie anders omkaderd worden? Wat als de moeder haar job niet had moeten stopzetten om de zorg en ondersteuning op te nemen? Het roept verbazing op dat er meer gesproken wordt over gebouwen (en hoe anders te bouwen in de toekomst) dan over hoe we onze toekomst anders kunnen organiseren zodat de volgende generatie van personen met een handicap in andere trajecten terecht kunnen komen. Sebastian ontwaart drie niveaus om naar een organisatie te kijken: 1. Zou de persoon in kwestie op een plaats gelukkig zijn? Daarmee komt bijvoorbeeld de heel praktische vraag of iemand nog eten heeft als deze een half uur langer gewandeld heeft dan gepland. Met andere woorden: hoe werken institutionele logica's door. 2. Kan de familie met een gerust hart sterven? 3. Welke impact kan een persoon met een handicap hebben op de samenleving? Als personen met een handicap woont, leeft, zorg krijgt en werkt op één en dezelfde site, dan is de noodzaak voor de beenhouwer om zijn drempel weg te werken niet meer belangrijk. Vanuit deze drie vragen is de insteek van het 'binnenbrengen van de maatschappij' niet de juiste insteek, stelt Sebastian. Veeleer zou meer aandacht moeten gaan naar het buiten halen in de maatschappij.

Daarop volgt het gesprek met het publiek, waarbij wordt aangegeven dat heel wat personen met een handicap die worden begeleid door organisaties in de maatschappij wonen. Er zijn zorgnoden waar de samenleving geen antwoord op heeft en waar woon-zorgorganisaties momenteel het antwoord op zijn. Voor mensen met heel zware zorgnoden biedt residentieel wonen met een professionele omkadering een alternatief antwoord.